

Катерина Цимбалюк
Студентка 3 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: к.і.н., ст. викладач Маркевич О.В.

Іван Франко про події польської історії

У кожного народу є постаті, які є символом нації. Вони стають тією опорою, що попри складні політичні, соціально-економічні, культурні, релігійні умови не дають нації асимілюватися серед інших, втратити свою національну самобутність. До таких осіб в українській історії належить Іван Якович Франко. Важко назвати сферу, до якої він не був би причетним: література, публіцистика, політика, етнографія, психологія, економіка і, нарешті, історія. Це не дивно, адже без знання історії йому важко було б писати історичні твори та й взагалі орієнтуватися у непростій політичній ситуації, яка склалася у ХІХ ст.

У свідомості більшості населення нашої країни І. Франко перш за все асоціюється з літературою та перекладом. Це пов'язано з тим, що шкільна система освіти передбачає вивчення літературних творів І. Франка. На уроках історії зачіпається в основному громадсько-політична діяльність Франка. В кращому випадку у школі можна почути, що він був сходовознавцем. Та коло історичних інтересів Івана Яковича не обмежувалося лише історією Індії. Основний пласт його історичних досліджень займає історія України, але також приділяється увага зарубіжним країнам, особливо слов'янським. Зокрема, погляди Франка на деякі події історії України вивчали Гуржій, Товстуха, Мороз, Нечитайлюк, Ковмір. Дослідники Шевченко та Дунін-Вонсонович досліджували праці Франка, присвячені деяким аспектам польської історії [3, с.5-7].

Якщо розглядати роль І. Франка у дослідженні української історії, то перш за все варто згадати, що він видавав джерела з історії України. Зокрема, він звертав увагу на джерела інших держав і здійснював їх переклад, це праця Геродота, листи іноземних політичних діячів і мандрівників та ін. Також він підсумував досягнення української історіографії аж до ХХ ст. Крім того він займався дослідженням доби феодалізму та зародженням капіталізму на теренах України, при цьому він виробив свою методологію дослідження історичного процесу.

І. Франко жив у Австро-Угорській імперії і не міг не зіткнутися з проблемами слов'янських народів, які постійно боролися за незалежність. Тому він починає досліджувати різні сфери життя слов'янських народів. Історичні праці з цієї проблематики дають нам підстави говорити про І. Франка як славіста. У своїх працях він наполягав, що всі слов'янські народи заслуговують на вільний, самостійний національний розвиток і мають налагодити співпрацю між собою. Також вважав, що українцям можна варто запозичити досвід інших слов'ян. Захопившись славістикою, він переніс її й на інші сфери своєї діяльності, зокрема у громадсько-політичну: заснування 1888 року «Кружка слов'янського».

Найбільший інтерес серед історичних праць з славістики І. Франка становлять ті, що присвячені полякам, і цьому є декілька об'єктивних причин: у Львові проживала велика кількість поляків; українські землі колись були під владою Речі Посполитої, і вивчаючи українську історію цього періоду неможливо було оминати польську; між українськими та польськими представниками національно-визвольних рухів постійно відбувалася боротьба, тому необхідні були знання з історії українсько-польських відносин, щоб об'єктивно відповідати на нападки польських націоналістів.

Дуже важливо прослідкувати наскільки об'єктивно І. Франко міг оцінювати історію народу, який з яким пов'язані складні сторінки української історії. У 1884 році в журналі «Зоря» публікується стаття присвячена польському повстанню у Галичині 1846 року. Тут він подає дві точки зору на ці події: поляки однозначно звинувачували австрійській уряд у спричиненні цієї різни, разом з тим покладали певну провину на євреїв, які поїли «хлопів» горілкою, щоб розпалювати в них ворожнечу; австрійський уряд мовчав, лише іноді говорила щось несуттєве про дані події. Іван Якович вказував, що рух породжує рух, а історичний процес не є винятком. Тому він говорить про причинно-наслідковий зв'язок між польським повстанням 1830-31 рр. та подіями 1846 р. у Галичині. Зокрема, мова йде про те, що після Листопадового повстання значна частина поляків емігрувала до Галичини, де розгорнула широку підпільну діяльність по підготовці нового повстання з метою відновлення Речі Посполитої. Проте їх діяльність була викритою і учасники заарештовані. Окремо приділяється увага діяльності Едварда Дембовського і Теофіла Вишньовського. Дуже важливо те, що І. Франко виділяє наслідки цих подій. Менш значними на його думку є: загибель

кількох сотень людей (шляхта, офіціалістів, слуг) та знищення останньої вільної польської республіки – Кракова [2, с.352-414].

Набагато страшнішими він вважав: занепад серед польської освіченої молоді демократичного духу, що лише починав зароджуватися завдяки діяльності Ценглевича, Госляра, Дембровського, катастрофа 1846 р. утворила прірву між польським народом та польською шляхетською інтелігенцією.

Селяни, які вважали, що панщина вже відмінена, а польська шляхта приховала патент імператора, самі пережили розчарування, коли змушені були повернутися на панщину [2, с.352-414].

Не раз Франку доводилося захищатися від нападків поляків, таких як Т. Романович. Зокрема, у статті «Дещо про польсько-українські відносини» письменник пише, що поєднаний міцними узами з польським народом, які дуже важко розірвати. В той же час наголошував, що більш за все любить український народ, але на фоні цього не збирається пригнічувати інші нації, такі як поляків, адже вважає це ганебним [1, с.258-279].

Отже, проблеми польської історії знаходились в сфері інтересів І. Я. Франко, однак він звертав більшу увагу на гострі політичні ситуації: поділи Речі Посполитої, повстання 1846 р. Чимало польських дослідників звертали увагу на його відверту проукраїнську позицію і необ'єктивність у висвітленні ряду полемічних питань. Разом з тим цим таке трактування можна вважати виявом любові до рідної, української землі.

Список використаних літератури та джерел:

1. Франко І.Я. Дещо про польсько-українські відносини / І.Я. Франко // Зібрання творів у 50-и томах. – К. : Наукова думка, 1986 р., – Т. 46 Ч. 2, – С. 258-279.
2. Франко І.Я. Польське повстання в Галичині 1846 року / І.Я. Франко // Зібрання творів у 50-и томах. – К. : Наукова думка, 1985 р., – Т. 46. Ч. 1, – С.352-414.
3. Кравець М. Іван Франко – історик України / М. Кравець. – Львів : вид-во Львівського університету, 1971. – 216 с.